

(שם יב ב) דכתיב (שמות טז, ה) והיה ביום הששי והכינו חול מכן לשבת וחול מכן ליום טוב, ואין יום טוב מכן ליום טוב ואין יום טוב מכן לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב.

#### פטור הכנה לחול הוא רק בהכנה שנעשית מעצמה אבל במעשה אסורה

בפסחים מו ע"ב ב הסכימו רבה ורב חסדא שהאופה מיום טוב לחול עודה איסור תורה ונחלקו באופה מיום טוב לשבת שלדעת רב חסדא איסורו מדרבנן ולדעת רבה עיקר איסורו מהתורה אלא אם עושה בזמן שיכול להינות ממנו ביום טוב שאיסורו מדרבנן משום הואיל ואם יבואו לו אורחים יתנה מהם ביו"ט אינו לוקה על מלאכה זו

#### 5. שער המלך הלכות יום טוב פרק א הלכה ד

כמ"ש הר"ן בשיטה כ"י למוהר"א לפא ז"ל... הוצאה שאינו עושה אותה אלא לצורך מחר מתסרא מדאורייתא וטעמא דמילתא דכיון דמשום 'מתוך' אתינן עלה א"א להתירה יותר ממה שהתירה התורה באו"ט שלא התירה בו אלא לצורך יומו

ומצינן למילף הכי מהכנה דרבה דמשום דסתם ששי חול הוא דריש דאין י"ט מכן לשבת ובדאי דרבה לאו בהכנה דממילא דוקא מוקי לה לקרא אלא אף בהכנה דבידידים נמי דריש ואדרבא האי כתי' בהדיא כדכתיב את אשר תאפו היולך למאן דלית לי 'הואיל' (אפשר שצ"ל דאית ליה) אסור לאפות מ"ט לשבת מן התורה ולמאן דלית ליה 'הואיל' משכחת ליה בדברים האסורים

וכ"ש שאסור מן התורה לעשות מלאכה מ"ט לחול דאע"ג דבהכנה דממילא משתרי חול טפי משבת משום דסעודת חול לא חשיבא למהוי לה הכנה ה"מ למשרי ההוא מידי לחול משום ה"ט אבל הדבר ברור שאם אסור לאפות מ"ט לשבת כ"ש לחול.

#### הכנות שאין בהם מלאכה

#### 6. פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) שמות פרק טז פסוק ה

והכינו את אשר יביאו. מיכן אמרו חול מכן לשבת ואין שבת מכינה לחול:

גם מעשים שאינם מלאכה אסורים כהכנה משבת ויו"ט לחול

#### 7. מגן אברהם סימן תקג הקדמה

אסור להכין מ"ט לחבירו אפי' דבר שאינו מלאכה... וכ"ש האידנא דאנן בקיאים בקביעא דירחא יום טוב שני לגבי ראשון חול הוא דאסור:

#### 8. משנה מסכת שבת פרק טו משנה ג

מציעין את המטות מלילי שבת לשבת אבל לא משבת למוצאי שבת

איסור הכנה שאין בו מלאכה הוא מדרבנן

#### 9. שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן שב סעיף י

אין מציעין המטה משבת למוצאי שבת אף על פי שיש שהות ביום שיוכל לישן עליה בשבת עצמו מכל מקום כיון שאין דעתו לישן עליה עד למוצאי שבת הרי הוא מכן משבת לחול ואסור מדברי סופרים.

#### הדחת כלים בשבת לצורך חול

מותו להדיח רק מה שיהיה בו שימוש בשבת

#### 10. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיח עמוד א

תנו רבנן: קערות שאכל בהן ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית, שחרית - מדיחן לאכול בהן בצהריים, בצהריים - מדיחן לאכול בהן במנחה. מן המנחה ואילך שוב אינו מדיחן לאין דמיה ז' אלא לחול,

אבל כוסות וקיתוניות וצלוחיות - מדיחן והולך כל היום כולו, לפי שאין קבע לשתייה.

## הכנה משבת לחול וליום טוב

### הכנה הנעשית מאליה

מפני חשיבות סעודות שבת ויום טוב נאסר לאכול בהן דבר שלא הוכן עבורם ביום חול. אמנם ביום חול מותר לאכול דבר שהוכן בשבת כיון שאין חשיבות לסעודות חול שיצטרכו הכנה עבורם.

#### 1. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף ב עמוד א – ב

ביצה שנולדה בשבת וביום טוב אסורה באכילה

/משנה/. ביצה שנולדה ביום טוב, בית שמאי אומרים: תאכל, ובית הלל אומרים: לא תאכל.

לדעת רבה הטעם הוא הכנה משבת ליום טוב או להפך

...אלא אמר רבה: לעולם בתרנגולת העומדת לאכילה, וביום טוב שחל להיות אחר השבת עסקינן, ומשום הכנה,

וקסבר רבה: כל ביצה דמתילדא האידנא - מאתמול גמרה לה ואף על גב דנידי שמים הוא - אסור, דנעינן כל סעודות שבת וסעודות יום טוב שיהו מזומנות ומוכנות מבעוד יום של חול. ורבה לאסר בהכנה שאינה בידיים ממש לטעמיה, דאמר רבה: מאי דכתיב והיה ביום הששי והכינו והזמינו, כגון: מנאן אני אוכל למחר את אשר יביאו - חול מכן לשבת, וחול מכן ליום טוב, ואין יום טוב מכן לשבת אלא סעודת חול - לא חשיבא, ולא שייכא בה הזמנה, הלכך, כחוד בשבת בעלמא לית לן למיסר ביצה שנולדה ביום ממש לאתכן בידי שמים, דסעודת חול לא אכרעה רחמנא זמון מבעוד יום, דלא שייך בה מוקצה, ואין שבת מכינה ליום טוב.

וגזרו גם בשבת ויו"ט שאחרי יום חול מדרבנן

אמר ליה אביי: אלא מעתה, יום טוב בעלמא תשתרי! לאכול ביצה שנולדה בה כשאין יום טוב אחר השבת - גזרה משום יום טוב אחר השבת. - שבת דעלמא תשתרי! - גזרה משום שבת אחר יום טוב.

דברי רבה הם איסור תורה

...וספיקא אסורה. ואם נתערבה באלף - כולן אסורות. בשלמא לרבה דאמר משום הכנה - הוי ספיקא דאורייתא, וכל ספיקא דאורייתא לחומרא. אלא לרב יוסף ולרבי יצחק, דאמרי משום גזרה, ספיקא דרבנן היא, וכל ספיקא דרבנן לקולא!

#### 2. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקיג סעיף א

ביצה שנולדה ביו"ט אסור ליגע בה, (הגה: דהיינו לטלטלה), (מרדכי ריש ביצה ופ' כל הכלים), וכל שכן שלא לאכלה.

#### 3. משנה ברורה סימן תקיג ס"א

דביו"ט שחל להיות באחד בשבת אסורה מדאורייתא דכל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה במעיה ואין שבת מכן ליו"ט וגזרינן יום טוב דעלמא משום יום טוב אחר השבת וכיון דאסורה באכילה ממילא אסורה בטלטול

#### מלאכה ביו"ט לצורך חול

גם מלאכות שהותרו ביום טוב, אסורות להעשות לצורך חול ואיסור זה כלול בהכנה דרבה

#### 4. ספר הלכות גדולות סימן טז - הלכות יום טוב עמוד רטו

ואסור לאפות מיום טוב לחבירו, בין שני ימים טובים של ראש השנה ובין שני ימים טובים של גליות, מאי טעמא, דספיקא דהדדי נינהו דילמא יומא קמא יום טוב דאורייתא הוא ולמחר חול הוא ואישתכח דקאפי מיום טוב לחול,

טעם האיסור הוא משום תיקון או משום טרחא משבת לחול

#### 11. רמב"ם הלכות שבת פרק כג הלכה ז

ואסור להדיח קערות ואלפסין וכיוצא בהן מפני שהוא כמתקן א"כ הדיחן לאכול בהן סעודה אחרת באותה שבת, אבל כלי שתיה כגון כוסות וקיתונות מותר להדיחן בכל עת שאין קבע לשתייה, ואין מציעין את המטות בשבת כדי לישן עליהן למוצאי שבת אבל מציעין מלילי שבת לשבת.

+/השגת הראב"ד/ ואסור להדיח קערות ואלפסין וכיוצא בהן מפני שהוא כמתקן. א"א כל זה אינו אסור אלא מפני שהוא טורח לחול. +

כוונת הרמב"ם לאסור תיקון כאשר הוא לצורך חול

#### 12. מגיד משנה הלכות שבת פרק כג הלכה ז

ובהשגות א"א כל זה אינו אסור אלא מפני שהוא טורח לחול ע"כ. ואף רבינו ז"ל כך הוא סבור שתקון זה אינו אסור אלא מפני שהוא לצורך חול:

#### 13. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכג סעיף ו

מדיחים כלים לצורך היום, כגון שנשארו לו עדיין סעודה לאכול; אבל לאחר סעודה שלישית אין מדיחין; וכלי שתייה, מדיחין כל היום שכל היום ראוי לשתייה.

כשיש היתר הוא חל על כל כלי בנפרד ומתיר מספר כלים

#### 14. מגן אברהם סימן שכג ס"ק ח

ח מדיחין. ואפי' י' כוסות שאם יצטרך באחד שותה וה"ה שמציעין י' מטות [רוקח]: (הובא במשנ"ב כו)

#### רחיצת כלים המותרים כשיש לו נקיים

- אהל מועד (שער השבת דרך א) לוויית חן (עמ' קג): ההיתר הוא דווקא כשאין לו קערות שצריך לסעודה. ונראה שדעתם שבכל אופן יש כאן טרחא בשבת שלא לצורך.
- משנה הלכות (ג מא) שבט הלוי (ה לט ג) הסתפקו וכתבו שמנהג העולם פשוט להקל. והמחמיר תע"ב.

#### 15. דוגמאות נוספות להכנה

- קיפול טליתות – תוספות שבת קיג א 'מקפלים'
- פיצוח אגוזים למוצ"ש – תוספתא שבת פרק יב הלכה יז
- הבאת יין מהמרתף לצורך חול – מג"א תרסז ג. משנ"ב שם ה
- גלילת ספר תורה משבת לחול – מג"א שם בשם מהרי"ל

#### הכנה שנעשית בדרך אגב

#### 16. שו"ת מנחת שלמה תניינא (ב - ג) סימן לו

(א) מש"כ בשש"כ פרק כ"ח הערה קצ, דיש להתיר כמה אופני הכנה מטעם "שרגילים לעשותם בלי לחשוב על הצורך, הוא הדין נמי דשרי לצורך חול". כוונתי רק על כעין החזרת ספר למקומו או אוכלין למקרר, וכן אם דרכו ליקח תמיד שעון אף שאינו חושב שיצטרך לו לבו ביום או משקפיים לקריאה וגם כדי לראות מרחוק בלי לחשוב כלל שיצטרך גם לבו ביום, או לובש עניבה כשהולך בין אנשים דשפיר שרי אפי' יגיע לבין אנשים כשכבר לילה.

#### הכנה שיש בה הנאה בשבת

#### 17. מגן אברהם סימן שב ס"ק ו

ונ"ל דמטה העומדת בחדר שדר שם ואיכא בזיון ודבר מגונה שיעמוד כך מותר להציעו דלצורך שבת הוא.

#### 18. מאמר מרדכי שבת ה פרק כג

אם הצטברו כלים רבים בכיור אחרי סעודת השבת – מותר להדיחם גם כשאין צריכים את הכלים האלה לשימוש נוסף בשבת, כיון שלא נוח לבני הבית שיש הרבה כלים מלוכלכים בכיור. אך אם אין הדבר מפריע לבני הבית שיש כלים רבים בכיור – אסור להדיחם.

#### הכנה למניעת היזק או הרעה של מצב קיים

מג"א התיר לתת מים על בשר ביו"ט כדי שניתן יהיה למלחו בחול כיון שלא עושה מעשה בידים בבשר. ובשבת אסור.

#### 19. מגן אברהם סימן תק ס"ק יג

מג"א מדבר בבשר ששהה שלשה ימים בלי מליחה וצריך לשרותו במים על מנת שניתן יהיה להאריך את האפשרות למלוח את הבשר בשלשה ימים נוספים. ראה שו"ע יו"ד סימן סט סעיפים יב יג.

אבל אם נקרו מעי"ט מותר להדיחו ביו"ט הואיל וראוי לאכילה כמ"ש סי' שכ"א סי"א, ול"ד להדחת כלים שאסור כמ"ש סי' שכ"ג דהתם עושה מעשה בידים שמדיחו מה שאין כן כאן ששופך עליו מים ודיו שרי כמו ירקות.

אבל בשבת נ"ל דאסור כמ"ש שם:

טעם האיסור לתת מים על בשר בשבת הוא כיון שניכר שהוא לצורך חול והנזק לא מוחלט

#### 20. מחצית השקל אורח חיים סימן תק ס"ק יג

דהא א"א לבשלו ולאכלו היום אף על גב דחזי לאומצא מכל מקום כיון דאין דרך בני אדם לאכול בשר חי מוכח מילתא דלצורך חול עושה כן כתב מ"א סי' שכ"א ס"ק ז'. וכתב שם עוד דאפילו ע"י גוי אסור להדיחו בשבת כיון דאפשר לאכול צלי אפי' לא ידיחנו היום וממילא אין כאן הפסד:

מניעת השחרות הכוס נכון להחמיר

#### 21. ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות שבת

[כז] מהר"ש היה אסור בשבת לשטוף כלי זכוכית עם שיבולת שועל להצהירו אפשר כוונתו שלא תפגע בשיקופות הכוס.

ואמר מהרי"ל פעם ראה רבו מהר"ש אחר סעודה שלישית בשבת בימות החמה חזר שטף צנצנת שלו, וא"ל מהר"י סג"ל... ועכשיו נלך לבה"כ וברור לך שלא תשתה בו היום עוד, והיכי מותר בהדחה. ונענע לו ראש והיה מודה לדבריו, ואמר לא נתכוונתי לשתייה עוד רק להצהירו משיור היין שלא יושחר ונכון להחמיר.

מותר לתת מים בכלי כסף שלא יתקלקלו

#### 22. שמירת שבת כהלכתה פרק יב אות ב

ב. כלים שנתלכלכו והוא חושש מפני חרקים וכדומה שיימשכו אליהם, וכן כלי כסף שעלולים להתקלקל, אם לא יסיר את שאריות האוכל שבהם, מותר לשרותם במים גם אם אינו מתכוון להשתמש בהם עוד באותו היום. ובהערה: ועיין שו"ת מהרש"ג ח"א או"ח סי' סא, דכל דבר שאם לא יעשה אותו בשבת, שוב לא יהיה אפשרי לעשותו בחול, לא הוה בכלל הכנה שאסרו חז"ל

## נתינת מים בכלים שלא ידבקו

### דעות הפוסקים במילוי כלי מים שלא ידבק הלכלוך

- חזו"ע<sup>א</sup> (שבת ו קב) מותר. כיון שאין בזה טרחה לא אסרו משום הכנה. (והצביע למג"א. אמנם לשטוף את מברשת השיניים אסור)
- שש"כ<sup>ב</sup> (יב, א): מותר. כי השריה באה למנוע שינוי במצב הקיים. ואם נדבק אסור.
- מאמ"ר (קג, טז) מאור השבת<sup>א</sup> חלק א' (עמוד קטו) בשם הגר"י פישר זצ"ל: אסור לתת מים אך יכול לשטוף ידיו בכיור על הסירים וממלאים.
- אור לציון<sup>ב</sup> (ב, לד, א): אסור ואפילו בהערמה לשטוף עליהם ידיו כיון שאין בזה תועלת לשבת עצמה.

## טרחה שאין בה מלאכה בשעת הדחק

### בתנאים מסויימים ניתן להקל בהכנה לצורך מצווה כשאינה ניכרת

#### 23. חיי אדם חלק ב-ג הלכות שבת ומועדים כלל קנג סעיף ו

החיי אדם סובר שאין אסור הכנה בהבאה אלא אם גם משלים אותם לשימוש כמו שמותר להביא שולחנות מהסוכה ורק אסור לסדרם בבית. ומכאן מקשה על דברי המג"א שאסר להביא יין ולפי זה מש"כ המ"א שם וכ"כ הלבוש בסימן תפ"ח דאסור להביא יין מיום טוב לחבירו, צריך עיון דמאי שנא מהולכת עירוב. וצריך לומר דכונתם בסמוך לחשיכה, דמוכח מילתא דאינו לצורך היום.

ולכן נראה לי דבשעת הדחק<sup>א</sup> שלא ימצא בלילה בקל, מותר להביא יין וכן מים מיום טוב לחבירו, דכל זה לא מקרי הכנה, רק שצריך להביאו<sup>ב</sup> בעוד יום גדול, דלא מוכח מילתא, דאפשר דצריך עדיין לצורך היום. וגם לא יביא כדרך שנושא בחול, רק ישנה. ומכל מקום לצורך חול, אין לנו ראייה להתיר, דיש לומר דדוקא<sup>ג</sup> לצורך מצוה, מותר. ולכן אין מציעין מטות משבת לחול. (וכ"כ משנ"ב תרסז ה, שש"כ כח פא, ארחות שבת כב קעד וכן הלכות חג בחג עמ' רכו בשם הרב אלישיב).

#### 24. חזו"ע שבת ב עמוד תמז סעיף ב

מותר להוציא בשבת מתוך המקרר חלה שהיא קפואה, כדי להפשירה, ויהיה אפשר לאכלה בסעודה רביעית, ומה גם שהיא לצורך מצוה ואין להחמיר. ומשמע אפילו סמוך לחשיכה. אמנם בהערה כתב 'שיש לסמוך בזה על החיי אדם' ומשמע שכונתו רק באופן שאינו ניכר וזה לא כמו שנוהגים לצטט אותו.

## סיכום להלכה

**ביצה שנוצרה בשבת** או ביו"ט אסורה באכילה באותו היום, כיון שלא הוכנה לצורך אכילת השבת. ונלמד מהפסוק 'וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהָכִינוּ אֶת אֲשֶׁר יִבְרָאוּ'.

**קיפול טלית** – כשמקפל הטלית ליום אחר יש לקפלה דווקא שלא כסדר קיפולה הקודם. ובד"כ הוא הדין אפילו אם מקפלה לשימוש באותה השבת (כיון שמדיני קיפול מותר רק בבגד חדש ולכן ואין לו בגד אחר) ודעת רוב הפוסקים שדין הכנה משבת לשבת כדין הכנה לחול (שש"כ טו הע' קנה).

**סידור או החלפת המצעים בשבת** – אסור להחליף מצעים או לסדרם אלא אם מפריע לו חוסר הסדר או הלכלוך בהם ביום השבת עצמו. או שיהנה מהסידור בשבת עצמה.

**הדחת כלי אכילה** – מותרת רק אם יש צורך להשתמש בהם בשבת לסעודה נוספת (שו"ע שכג ו), ואז מותר גם מספר כלים מאותו סוג שהיה חל על כל אחד מהם בנפרד (משנ"ב כו). וכן אם מסתפק אם יצטרך מותר (מאמ"ר שבת קג ח)

**הדחת כלי שתיה** – מותר גם לאחר סעודה שלישית כיון שאין לשתיה זמנים קבועים (שו"ע שם), אלא אם ברור לו כבר שלא יצטרך להם (משנ"ב כט). וכן צלחות המשמשות לאכילת פירות וממתקים וכדו', הואיל ואין זמן קבוע לשימוש בהן (שש"כ יב א)

**כשיש לו כלים אחרים** – נחלקו הפוסקים אם מותר לו להדיח כלים ולהשתמש בהם, והמחמיר תבוא עליו ברכה.

**ערימת כלים** – שנצטברה בכיור ומפריעה לבני הבית לאוירת השבת מותר להדיחם כיון שהוא צורך שבת והוא הדין אם היא מביאה זבובים או חרקים (מאמ"ר קג יג-יד)

**שרית כלים במים** על גנת שלא ידבקו בהם שאריות נכון לעשות באופן ששוטף ידיו בכיור וממילא הכלי מתמלא כדי שלא יהיה ניכר שעושה לחול (מאמ"ר שם טז) ויש מתירים למלא ישירות (חזו"ע שבת ו קב. שש"כ יב, א): ויש אוסרים בכל אופן (אול"צ ב לד א)

**הקפאת מאכלים בשבת** – יש אוסרים הקפאת מאכל בשבת כיון שניכר שמכין אותו ליום אחר (מאמ"ר שם ב) ויש מקלים כיון שעיקר כוונתו שלא יתקלקל האוכל (מנח"י ח יד) ואם אין מקום במקרר נראה פשוט להתיר לשים במקפיא (ארח"ש כב. הע' רעד)

**הנחת כלים במדיח** – אדם שכל השבוע משתמש במדיח כמקום אחסון לכלים המלוכלכים עד שמתמלא ומדיחם, מותר לו לעשות זאת גם בשבת. ויקפיד לא למיין את הכלים מדין בורר.

**מברשת שיניים** – מברשת ששוב לא ישתמש בה באותה שבת אין לרחצה לאחר השימוש (מאמ"ר שם כב, יב"א ד אור"ח ל) ויש מי שמתיר כיון שזו פעולה קלה שרגילים לעשותה מבלי לחשוב על הצורך (תורה מציון קלב).

**ההולך לישון בשבת** – אסור לו לומר שעושה זאת כדי שיהיה לו כח במוצאי שבת (משנ"ב רצ ד)

**לגלול ספר תורה** – אסור בשבת לצורך יום חול (מג"א תרסז ג. משנ"ב ה) ואם לאחר הגלילה קוראים קצת בספר בשבת יש להתיר (ערוה"ש שם ב).

**הכנה מיו"ט לסעודת שבת או יום טוב** – בשעת צורך שלא ניתן להעשות במוצאי החג, מותר לעשות מעשים שאין בהם מלאכה כמו הכנסת שתיה למקרר או הוצאת תבשילים מהמקפיא בשעות המוקדמות של צהרי היום הראשון עבור סעודת מצווה בערב.